

Landskabskarakterområde 12, Jordbrugslandskab i bakket terræn omkring Sømarke

Foto 1: Den nordlige del af karakterområdet set fra Strivelsehøj mod øst.

Foto 2: Den sydlige del af karakterområdet set fra Kostenebjerg mod vest.

Foto 3: I karakterområdets nordvestlige del ligger to gravhøje på marken. Østmøn er generelt rig på fortidsminder. Størstedelen af disse ligger dog i skovene. Derfor fremstår de fritliggende gravhøje og dermed også de her afbillede særligt markant.

Nøglekarakter

Let varieret middelskala jordbrugslandskab på bakket randmoræne

Landskabskarakter

Jordbrugslandskab på bakket randmoræne, hvor mindre gårde og enkelte husmandssteder ligger spredt.

I den sydlige del af karakterområdet opdeles den dyrkede flade af sporadisk bevoksede diger i middel til store markfelter. Udover de sporadisk bevoksede diger udgøres bevoksningen i denne del af området af den beplantning som findes i tilknytning til gårde og husmandssteder. Løvfældende arter er dominerende både på diger og i tilknytning til gårde og huse. Langs vejen fra Magleby til Klinten findes en allé af lind som fremstår markant i landskabet. De karakterskabende landskabselementer, de sporadisk bevoksede diger og den spredte bebyggelse skaber et åbent middel- til storskala landskab. Lokalt i dette åbne middel- til storskala landbrugområde ligger landsbyen Sømarke og Sømarke dyssen i et mere småbakket terræn. Smedien og de øvrige bindingsværkshuse omkring gadekæret og den smalle vej i det bakkede terræn som leder op til Sømarke dyssen, der ligger på en lokal forhøjning i landskabet øst for Sømarke, skaber et delområde hvor skalaen er mindre og den historiske dybde i landskabet præsenterer flere tidsaldre.

Den nordlige del af karakterområdet fremstår mere varieret og med en mindre skala, end tilfældet er for den sydlige del af karakterområdet. Dette skyldes, at terrænet her er mere bakket samtidig med at der er en højere forekomst af bevoksninger på bakkeskråninger og i dalsænkninger. Disse bevoksninger udgøres dels af nål dels af løvfældende arter. I enkelte af dalsænkningerne findes lavbundsområder, som er vokset til med pil og anden opvækst af vedplanter.

Skovområderne Stubberuphave og Lilleskov skaber en overordnet rumlig afgrænsning af området i nord, mens Klinteskoven afgrænser området imod øst. Mellem Lilleskov og skovområdet Græsgangen i nord er

en åbning ud til kysten. To gravhøje bevokset med træer ligger på den dyrkede flade, hvorover havet er delvist synligt.

Landskabstype: Bakket randmoræne med jord i omdrift og spredt bebyggelse.

Beliggenhed og afgrænsning

Se kortbilag 1F for afgrænsning

Den vestlige grænse for dette karakterområde er topografisk betinget. Grænsen er trukket der, hvor terrænet ændres fra bakket til jævnt skrånende ned mod Borre Sømose. I syd afgrænses området af Klintholm gods og dets jorde, mens det i nord strækker sig ud til kysten. Den østlige grænse er betinget dels af terræn dels af arealanvendelsesforhold. Grænsen er trukket der hvor området mister sin landbrugsmæssige karakter og arealanvendelsen ændres til overdrev og skov samtidig med at terrænet bliver mere kuperet.

Naturgrundlag

Naturregion 1 Egb (E: randmoræne, g: moræneler, b: småbakket)

Se kortbilag 2A for afgrænsning af naturregioner.

Denne region udgør en del af den randmoræne, som dækker den østligste del af Møn. Lerjord er den altdominerende jordtype og terrænet er bakket til småbakket. Som beskrevet under den overordnede beskrivelse, indikerer koter samt forekomsten af lavbundslande at landskabet har delvist dødispræg. Som for naturregion 2 er terrænet i den østligste del, om end i mindre grad, præget af de opskubbede kridtflager. Der er altså tale om et let kuperet landskab skabt ved et samspil imellem de opskubbede kridtflager og en øst-/vestgående randmoræne, der ved et senere isfremstød er påvirket af dødis. Områdets østlige/sydøstlige del ligger omkring 80-100 m.o.h. mens den vestlige/nordvestlige del ligger 25-50 m.o.h.

Arealanvendelse

Dyrkningsformer

Jorden i området dyrkes intensivt. Der er altovervejende planteavl. Ifølge udtræk af kommunens database (2004) findes et ikke nærmere specificeret antal svin på tre af gårdene og kvæg på to.

Halvkulturarealer

Enkelte lokale vandfyldte lavninger, som er groet til med pil og andre typer af vedplanter ligger spredt især i den nordlige del af karakterområdet. Lige vest for Liselund er et af disse tilgroede vandfyldte lavninger dog blevet rensset op for nylig og fremstår med frit vandspejl.

Beplantning

Langs nordkysten ligger Stubberup Have og Lilleskov, som tilsammen udgør et større sammenhængende skovområde. Tilsammen dækker de et areal på omkring 135 ha. domineret af løv. Jordbunden udgøres i modsætning til den øvrige del af de områder på Høje Møn, som er skovbevoksede, af en god sandblandet lerjord, hvorpå et tykt muldrag har udviklet sig (Trap, 1955).

På Orebjerg, vest for Stubberup Have ligger et mindre løvskovsområde på omkring 6 ha.

Spredt på bakkeskråninger og i dalsænkningerne findes dels løvtræs- dels nåletræsbeplantninger. Forekomsten heraf er størst i den nordlige del. Se Foto 1.

På spredte jorddiger findes sporadisk opvækst af tjørn og slåen. De bevoksede diger ligger uden overordnet struktur.

Langs vejen fra Magleby og østover findes en allé, som fremstår markant i landskabet. Se Foto 4.

Foto 4: Allé langs Klintevejen fra Magleby til Klinteskov.

Bebyggelsesstruktur

I karakterområdet findes landsbyerne Magleby, Sømarke og Stubberup. Ifølge Trap (1955) er Stubberup den ældste af disse landsbyer og kan føres tilbage til 1267.

Landsbyen Magleby kan føres tilbage til 1370. Ved at sammenholde historisk kortmateriale med nutidigt kortmateriale fremgår det, at landsbyen er uændret fra perioden 1888 til 1941. Fra 1941 og til i dag er landsbyen imidlertid vokset til noget nær dobbelt størrelse. De nye bebyggelse ligger vest for kirkegården. Terrænmæssigt ligger Magleby på overgangen mellem den højere liggende bakkede randmoræneflade og den begyndende skråning ned mod Borre Sømosse. Således er Magleby kirke synlig fra store dele af landskabet imod vest. Udover automekanikeren som ligger i Magleby findes et bolchekogeri, en antikforretning og en keramikker i landsbyen. På nær automekanikeren er det erhverv, som må antages at være betinget af landsbyens beliggenhed ved Klintevejen, som er hovedfærdselsåren ud til Klinten.

Landsbyen Sømarke kan føres tilbage til 1447 (Trap, 1955). Sammenholdes de høje og lave målebordsblade fra henholdsvis 1888 og 1941 med et nutidigt kort ses det, at der er kommet en del huse til siden 1941. Disse er hovedsageligt beliggende i den sydvestlige ende af landsbyen. Tiltrods for denne forøgelse i bygningsmassen findes de gamle bindingsværkshuse og smedien ved gadekæret stadig og giver landsbyen et idyllisk udseende. Se Foto 7. Sømarke og det tilhørende ejerlav indgik i det gods, som kom til at høre under Liselund (Kampp, 1975).

Gårde og enkelte husmandssteder ligger spredt i landskabet. Som nævnt under dyrkningsformer domineres området af planteavl. Det er derfor et fåtal af gårdene, som har gennemgået drastiske ændringer i de tilknyttede bygninger.

Foto 5: Magleby kirke.

Tekniske anlæg

Der findes ingen tekniske anlæg i området, som er af afgørende betydning for områdets karakter.

Rumlige og visuelle forhold

De middelstore dyrkningsflader, de spredtliggende gårde og de sporadisk bevoksede diger skaber tilsammen et middelskala landskab. Terræforholdene får området til at fremstå som let varieret trods det forhold, at variationen i arealanvendelsen er begrænset. I den nordlige del af området får spredte

løv- og nåletræsbeplantninger området til at fremstå mere varieret. I nord afgrænses karakterområdet af skovene Stubberup Have og Lilleskov. De bevoksede diger samt bebyggelsen forekommer spredt i landskabet uden at følge noget overordnet mønster. Området er roligt både lyd- og synsmæssigt. Kun trafikken på Klintevejen virker forstyrrende i den sydlige del af området.

Kulturhistoriske mønstre og anlæg

Ejerlavet til Sømarke, størstedelen af ejerlavene til Stubberup og Magleby samt jordene til Liselund og Ålebæk gård ligger inden for karakterområdet.

I karakterområdets nordvestlige del ligger Ålebækgård. Ålebækgård opstod i forbindelse med krongodssalget i 1786 ved sammenlægning af jord fra 14 bøndergårde fra Ålebæk. I 1806 opkøbes Ålebækgård af Nordfelt gods og i 1922 udstykkes jorden i 16 husmandsbrug efter 1899-loven. Husmandsbrugene ligger langs den nordgående vej fra Ålebækgård, men har mistet deres oprindelige form. Udstykningen fik navnet Lisebjerg (Kampp, 1975; Trap, 1955). Langs vejen, som fører forbi Ålebækgård, findes i dag et stendige.

På marken nordvest for Liselund ligger to gravhøje. Se Foto 3. Af 4-cm kortet fremgår det, at der i Stubberup Have samt Lilleskov ligger samlinger af gravhøje.

Øst for landsbyen Sømarke ligger Sømarkedyssen, på en lokal forhøjning i landskabet - 75 m.o.h. Dyssen er omkring 5000 år gammel. Se Foto 6. Landsbyen Sømarke med gadekæret og den gamle smedie og Sømarke dyssen danner tilsammen et delområde, hvor historiske spor fra flere tidsaldre fremstår tydeligt i landskabet.

Foto 6: Sømarke dyssen.

Foto 7: I landsbyen Sømarke ligger den gamle smedie stadig ved gadekæret.

Foto 8: Stengærde langs den sydlige grænse af den tidligere Ålebækgård. Jorden blev udstykket til statshusmandsbrug i 1922.

Landskabets tilstand og udviklingstendenser

Områdets landbrugsmæssige præg fremstår intakt og uforstyrret. Som beskrevet ovenfor domineres området af planteavl. Jordene dyrkes intensivt, mens gårdene er af begrænset størrelse. De spredte gårde i det dyrkede landskab afspejler den udvikling i landbruget, som udskiftningen medførte.

Landsbyen Magleby bærer som ovenfor beskrevet præg af turisme, idet de eksisterende erhverv for størstedelens vedkommende er betingede af strømmen af turister til Klinten. Den øvrige del af karakterområdet synes ikke i udpræget grad at være påvirket af nærheden til Klinten, men fremstår som beskrevet som landbrugsland præget af planteavl.

Planmæssige og juridiske bindinger Regionplan 2001-2013, Storstrøms Amt

- Ny skovtilplantning uønsket

I den sydligste del af karakterområdet, afgrænset af en linie fra Sømarke i vest til Hunosø i øst, er ny skovtilplantning uønsket.

- Regionale naturområder med jordbrugsinteresser

Hele området, på nær den sydligste del afgrænset ved en linie fra Sømarke i vest til Hunosø i øst, er udpeget som regionalt naturområde med jordbrugsinteresser.

- Regionale naturområder

Den sydligste del af karakterområdet, afgrænset af en linie fra Sømark i vest til Hunosø i øst, er udpeget som regionalt naturområde.

Litteratur

Kampp, Aa. H. (1975): Møns udvikling i det 20. århundrede. I: Bygd nr. 5. 1975.

Storstrøms Amt (2002): Regionplan 2001-2013. Nysted Bogtrykkeri A/S.

Trap, J. P. (1955): Danmark. Bind 9. Præstø Amt. 5. udg.